

's-Hertogenbosch, 13 december 1946

Uit mijn werkwijze zult u al wel eerder ervaren hebben, dat ik een man ben van weinig papier. Het maandrapport vind ik altijd een moeilijke zaak, omdat ons werk zich zo lastig laat omlijnen en het daarom altijd nog maar een vage indruk geeft. Verder rapporteer ik weinig. Dat is om u en mijzelf tijd uit te sparen, omdat ik van de overtuiging uitga, dat u even goed als een sociaal werker weet, wat er in een afdeling te koop is. Ik val u daarom zo weinig mogelijk lastig en probeer de dagelijkse problemen van ons werk zoveel mogelijk zelf op te lossen. Alleen van die gebeurtenissen, waarvan ik meen u op de hoogte te moeten stellen, maak ik melding.

Dit laatste is voor mij een reden u vooral van de navolgende ervaring op de hoogte te brengen. Ik beken echter openhartig deze brief speciaal te benutten om mijn hart te luchten. Indachtig de zegwijze van dr. Van de Griendt, dat bij elke sociaal werker een barst in zijn schedel zit, begin ik nu namelijk te vrezan, dat aan een dergelijke kwaal ons hart ook blootstaat, gezien de ervaringen, die wij in ons werk hebben te slikken. Over een dergelijke ervaring wil ik u nu schrijven. Ik heb deze opgedaan op 3 december jongstleden in fort Steurgat, een van de interneringskampen in het Land van Heusden en Altena.

U zult zich nog wel weten te herinneren dat wij bij ons laatste bezoek aan de forten Altena en Giessen tot de bevinding kwamen dat, ondanks de slechte materiële voorzieningen, de stemming onder de gedetineerden goed was. De toestand van de kleding was hopeloos en onverantwoordelijk.

Op 3 december gingen mijn collega Spoorenberg uit Eindhoven en ik op weg met de bedoeling de drie kampen van Heusden en Altena te bezoeken. Over fort Altena had ook de heer Spoorenberg dezelfde conclusie als boven vermeld. In de veronderstelling eenzelfde toestand en sfeer als op fort Altena aan te treffen, trokken we verder naar fort Steurgat. Onmiddellijk proefden we daar een sfeer, die zo geladen en zo opstandig was als op een schip, waarvan de bemanning op het punt van muiten staat. Zo stel ik me dat tenminste voor.

Toen we echter enige tijd op fort Steurgat waren, konden wij de stemming van die mensen begrijpen. Hoe zo'n fort eruitziet, hoef ik u niet te vertellen. U hebt Altena en Giessen gezien. Zo zult u zich dan ook een indruk kunnen vormen van de nachtverblijven, die meestal ook nog dienen als dagverblijf. Maar dan alles in een nog grauwere en vuilere uitvoering als Giessen en Altena. Alles klei en nog eens klei. De mannen in lorren van kleding, zowel boven- als onderkleding. Zo komen ze 's avonds en vooral in deze tijd doornat en stijf van de klei thuis in deze sinistere omgeving. Nu heeft het woord van paria voor mij betekenis gekregen. Het is menonwaardig. Ik geef u echter nog meer indrukken.

Wat gebeurt er daar met de mensen die geen kleding hebben en die bijgevolg niet kunnen gaan werken? Men stopt ze moedernaakt in bed en daar liggen dagen aan een stuk jonge, frisse mannen, gedoemd tot nietsdoen. Want zelfs lezen kunnen ze niet, omdat de vertrekken te duister zijn, vooral voor hen, die de benedenetage beslapen van het twee hoog etagebed. De ruimte tussen de bedden is daarbij zeer klein.

Nog dikwijls lezen we in onze kranten dat in de Duitse concentratiekampen door medici ten koste van het leven der geïnterneerden geëxperimenteerd werd. Maar hier gaan, weliswaar niet lichamelijk, maar geestelijk mensen ten onder. Hier zouden psychiaters kunnen experimenteren of homoseksualiteit behalve door erfelijkheid ook nog door aanleren ontstaat. Het is verschrikkelijk, dat men dergelijke toestanden in zijn vaderland moet constateren. Ik heb me voor mezelf geschaamd en me nog nooit zo miserabel gevoeld.

Vervolgens hebben we de 'ziekenzaal' gezien. Dit tart werkelijk alle beschrijving. Als er in de bijbel een dergelijke beschrijving ooit zou zijn voorgekomen, dan stond er zeker als slotopmerking achter: o vuiligheid der vuiligheden.

Stelt u zich een stenen vertrek voor, van ongeveer tien bij vier meter. Ik denk dat er een cementen vloer in ligt, maar dat valt moeilijk te constateren vanwege de klei. Aan weerszijden een tiental bedden, uitgerust met een matras en één, misschien twee dekens. De hoeken van dit lokaal zitten etagegewijs van onder tot boven vol stofwebben. Ik kan me het aantal patiënten niet nauwkeurig meer herinneren, maar ik schat het op tien à twaalf personen.

Onder deze mensen bevonden zich onder andere twee geelzuchtlijders, maag- en nierlijders. Aan de patiënten hebben we de volgende vragen gesteld:

Hoe dikwijls komt de dokter? Antwoord: eenmaal per week.

Is er een ziekenbroeder? Antwoord: ja.

Hoe dikwijls komt die? Antwoord: een à tweemaal per week.

Hebben jullie dieet en wordt er verder extra rekening gehouden wat het eten betreft? Antwoord: Voor alle zieken het normale kampeten, dat bestaat uit 's morgens een half brood met boter en 's avonds stamp (die dag bestond het menu uit rodekoolstamp).

We stonden sprakeloos en vroegen maar niets meer. Ik dacht aan de twee geelzuchtlijders, die daar volkomen ongeïsoleerd lagen, de nierlijders, die bloed urineerden, de maagpatiënten enzovoort. Alles at die avond rodekoolstamp. Van melk of andere licht verteerbare spijzen geen spoor.

Wij keken verder: geen instrumentarium, zelfs geen thermometer, geen lakens, geen slopen, geen stromend water, geen tafel, geen urineerflessen, geen toilet, niets, maar dan ook niets. Wanneer de patiënten van de wc gebruik moeten maken, moeten zij naar buiten. Het toilet is wel een honderdtal meters van de 'ziekenzaal' verwijderd.

Wij hebben geïnformeerd bij de ziekenbroeder. Hij beaamde de toestand volkomen. Hij was er totaal onverschillig onder. Indertijd had hij rapporten over deze situatie ingediend. 'Maar het helpt toch niets', verklaarde hij tenslotte laconiek. Ruim een half jaar geleden had hij drie handdoeken gehad. Ze waren thans versleten. Extra zeep kreeg hij ook niet. Tot nu toe waste de dokter na zijn bezoek de handen met zijn privé-zeep. Dat kon hij echter nu niet meer toestaan, want hij was sinds enige tijd getrouwd!!

Ik vraag me nu af, wat doen de kampinspecteurs? Wat doen de medische inspecteurs? Zijn die mensen nu volkomen blind? Ontbreekt het hun aan verantwoordelijkheidsgevoel? Het is toch verschrikkelijk, dat er dergelijke toestanden heersen na twee jaar. Ik begrijp er niets, maar dan ook niets meer van. Dat er geen luxe is, begrijp ik, maar dat zo'n toestand nog bestaan kan en getolereerd wordt, gaat mijn verstand te boven. Waarom deze mensen niet overgebracht naar het ziekenhuis van kamp Vught, waar de outillering uitstekend te noemen is?

Het is op deze manier begrijpelijk waarom de sfeer in Steurgat zo slecht is. Daarbij komt nog, dat de meeste van deze mensen nu, na anderhalf jaar, nog niet weten wat hun boven het hoofd hangt. Anarchisten en communisten worden daar gekweekt. En de rechterlijke macht zit doodgemoedereerd op haar gemak geval voor geval uit te pluizen.

U zult wellicht begrijpen dat Spoorenberg noch ik na dit schouwspel zin of moed hadden om nog naar Giessen te gaan. Wij zeiden tegen elkaar: het is verschrikkelijk! En dat zult u, na het

lezen van dit rapport wellicht ook zeggen. Mr. Le Poole, dr. Van de Griendt, misschien zelfs de Minister van Justitie, als hij het te horen kreeg, zullen dit beamen. Maar het ergste is, dat het daarbij blijft en er niets gebeurt.

Mijn collega Spoorenberg zal u ongetwijfeld over deze kwestie in zijn weekrapport inlichten. Misschien kunt u aan de hand van deze gegevens daar protesteren, waar hopelijk succes te verwachten is. Ik geloof toch wel, dat dit gegrond is, want hoe moeten wij toch in de toekomst dergelijke mensen reclasseren?

Wilt u mij vergeven, dat ik hier en daar wat onbesuisd ben geweest. Ik heb deze brief om die reden met opzet een paar dagen laten liggen, maar ik kan het onmogelijk op een wat ´mildere´ manier zeggen. De kwestie zit me te zeer dwars.

A. van Asperen